

אילימא אם נאמר לעדות ממון.

קשה, למה צריך בעל הדין לפוסלו, הרי **רחמנא פסליה** התורה פסלתו עד אחד להוציא ממון על פיו!

ואי, ואם מביא עד אחד לחייבו **שבועה**, קשה, **הימוני מהימון**, התורה האמינתו לעד אחד להשביע, **כבי תרי**, כמו שני עדים לענין ממון!

והגמרא מבארת את דברי ריש לקיש, שמדובר באופן שבעלי הדין הסכימו ביניהם להאמין לעד אחד, ועתה רוצה צד אחד [או שני הצדדים] לחזור בו, ובאופן זה חולקים רבי מאיר וחכמים, שלדעת רבי מאיר יכול לחזור בו, וזה הפירוש "זה פוסל עדו של זה", וחכמים סוברים שאינו יכול לחזור בו, כיון שקיבלוהו עליו.⁽⁹⁾

לא צריכא, המשנה מדברת, באופן דקבליה עליה, הבעל דין הסכים לקבלו כמו **בי תרי**,

שלעדותו יהיה תוקף נאמנות של שני עדים, ועתה הוא רוצה לחזור בו מקבלתו.

ומקשה הגמרא: **מאי קמשמע לן**, מה בא רבי מאיר להשמיענו, **דמצוי הדר ביה**, שיכול הוא לחזור בו, והרי דין זה **תנינא**, שנינו אותו במשנה הבאה: **אמר לו**, צד אחד לצד השני, "**נאמן עלי אבא**", אבי נאמן לדון בינינו, למרות שהוא פסול מן התורה להיות דיין בהיותו קרוב, או שאמר לו "**נאמן עלי אביך**", או שאמר לו "**נאמנין עלי שלשה רועי בקר**", אנשים פשוטים שאינם מומחין, ועתה רוצה לחזור בו, **רבי מאיר אומר: יכול לחזור בו. וחכמים אומרים: אינו יכול לחזור בו.**

ועל משנה זו **אמר רב דימי בריה דרב נחמן כג-ב בריה דרב יוסף**, שמדובר כגון דקבליה עליה, שקיבל עליו את אבא או את אביך בחד, שיהיה אחד מן הדיינין, ושנים אחרים כשרים יצטרפו עמו, ולמרות שהוא רק אחד מבין השלשה, יכול בעל הדין לחזור בו,

וחכמים היא בחסרון אחד, עיי"ש, הלא מתוך דברי המשנה מוכח שמחלוקתם היא בחסרון אחד.

ומתוך התוס' הרא"ש [וכנראה חולק עם היד רמ"ה] שאין פירוש קרוב או פסול מטעם שני חסרונות, אלא שמביא עליו ראיה שהוא קרוב או פסול, וטוען שלא ידע מכך ולכן קבלוהו, וקבלתו היא בטעות, ועתה נודע לו. ולכן סוברים חכמים שיכול לחזור בו.

[ובכך מיושבים דברי התוס', אבל דברי היד רמ"ה אי אפשר לפרש כן, וקשה שהרי הוא בעצמו כותב כדברי תוס'. ודו"ק].
ועיין בתורת חיים, וערוך לנר.

9. ולפי פירוש זה מה שאמרו חכמים: אימתי בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין, צריך לומר בלשון "יחיד" — אימתי בזמן שמביא עליו ראיה שהוא קרוב או פסול".
וחכמים מודים שאם קיבל עליו עד אחד והוא קרוב או פסול, יכול לחזור בו ולפוסלו.

והטעם שיכול לחזור בו, הרי קיבל עליו: כתב היד רמ"ה שכיון שהוא קרוב או פסול, יש לו שני חסרונות, האחד, שהוא עד אחד, והשני, שהוא קרוב או פסול.

ולפי זה מקשה בתוס' הרא"ש [ולא הביא את היד רמ"ה] וכן הקשה הגאון רבי עקיבא איגר, על מה שכתבו התוס' — עיין הערה הבאה — שרק רב דימי מחדש שמחלוקת רבי מאיר

לדעת רבי מאיר כיון שהוא פסול מן התורה⁽¹⁰⁾.

ואם כן קשה, מה חידש רבי מאיר, לפי דברי ריש לקיש, שאם קיבל עליו עד אחד, שעדותו גם אינה כשרה מן התורה, שיהיה נאמן כשנים, שיהא יכול לחזור בו, והרי כבר השמיע לנו שיכול לחזור בו לגבי קבלת דיין פסול?

ומתרצת הגמרא, שבכל זאת יש חידוש בדין "עדים" שלא השמיע לנו בדין דיין קרוב כמו "אבא ואביך".

צריכא, הוצרכה המשנה להשמיענו.

דאי תנא אם היה שונה התנא, רק את הדין של קבלת דיין **לאבא ואביך**, היינו סוברים, שרק **בהא קא אמרי רבנן**, סוברים חכמים **דלא מצי הדר ביה**, שאינו יכול לחזור בו, אם קיבלם, **משום דאבא ואביך** אינם בלתי ראויים לדון באופן כללי, שהרי **חזו לעלמא**, הם ראויים לדון את שאר בני אדם.⁽¹¹⁾ **אבל** אם קיבל עליו **חד**, עד אחד, **כמו בי תרי**, שאף **לעלמא לא חזו**, אינו ראוי עד אחד בשום עדות של דיני ממונות להוציא ממון על פיו, **אימא**, היה מקום לומר, שחכמים **מודו להו לרבי מאיר**, וסוברים כמוהו,

נאמן עלי אבא ואביך, ולכן הביאו את רב דימי.

11. הקשו המפרשים: הרי שלשה רועי בקר אינם ראויים לשאר אדם, ובכל זאת סוברים חכמים שאינו יכול לחזור בו.

ותירץ הר"ן: שלשה רועי בקר אינם כל כך פסולים, כיון שכל חסרונם הוא משום שלא גמירי, וכפסולא דחזי בעלמא דמי. [פירוש לפירושו: אי אפשר לפוסלם עכשיו משום שאינם ראויים לעלמא, שהרי גם לעלמא אינם פסולים אם היו מקבלים אותם. — לפי מה שסוברים חכמים לפי ההוה אמינא שחכמים מודים לרבי מאיר בחזו לעלמא].

ובתוס' הרא"ש תירץ: שלענין להיות דיינים, יתכן לפי הוה אמינא זו לומר, שאינם פסולים לעלמא, שאפשר להם לשאול ולברר הדין.

והמהרש"א מתרץ: אכן לפי הוה אמינא זו, מודים חכמים לרבי מאיר ברועי בקר, וחולקים רק באבא ואביך דחזו לעלמא.

והחזון איש (סימן י"ז) מתרץ: בשלשה רועי בקר, שהם פסולים רק מדרבנן, ואין פסולם בגופן, מודים חכמים.

10. כתבו התוס', דבלי דברי רב דימי, לא קשה, שאפשר לומר שלכן סובר רבי מאיר שיכול לחזור, משום שיש לו שני חסרונות, האחד — שהוא קרוב והשני שהוא דיין יחידי, ובאה המשנה לחדש, לדעת ריש לקיש, שבעד אחד אפילו שיש לו רק חסרון אחד, גם כן סובר רבי מאיר שיכול לחזור בו, ולא קשה קושית הגמרא "תנינא".

לכן הביאו את רב דימי, שרבי מאיר סובר שאפילו בחסרון אחד יכול לחזור בו.

ומקשים המפרשים: איך אפשר לומר שבלי רב דימי, היינו אומרים שרבי מאיר סובר שרק בשני חסרונות יכול לחזור בו, הלא באותה משנה שנינו "שלשה רועי בקר" ובהם יש רק חסרון אחד שהם רועי בקר, ובכל זאת סובר רבי מאיר שיכול לחזור בו.

ותירץ הר"ן: כיון שלשלתם יש חסרון, הרי הם כשלושה חסרונות, ובלי דברי רב דימי היינו אומרים שלכן סובר רבי מאיר שיכול לחזור בו. והמהרש"א מתרץ, שאף על פי שיכלנו להוכיח כן משלשה רועי בקר, בכל זאת רצתה הגמרא לשאול גם מהרישא של המשנה, של

והראיה, ממה דקתני ברישא בלשון יחיד: זה פוסל "דיינר" של זה, ואילו בסיפא שונה בלשון רבים: זה פוסל "עדיור" של זה. אלמא, מוכח שדוקא קתני "עדיור", שהם שנים עדים.

וקשה על ריש לקיש שאמר תני "עדור".

וחזורת הקושיא: האם יתכן שלדעת רבי מאיר יפסול בעל דין אחד את עדי בעל דין השני?!

ומעמידה הגמרא אוקימתא אחרת בפירוש המשנה [והמשנה אינה כפשוטה, אלא מדברת באופן מסוים].

אמר רבי אלעזר: הדבר ברור שאין ביכולת בעל דין לפסול עדי בעל דין השני, אלא המשנה מדברת, שאינו פוסלו לבדו, אלא בבא הוא ואחר, כשבאין בעל הדין ועוד איש אחד מצטרף עמו, לפוסלן, ולהעיד על עדי הצד השני שהם פסולי עדות.⁽¹²⁾ [והגמרא תבאר באריכות].

ולפי אוקימתא זו פירוש המשנה כך הוא: זה מצטרף עם אחר ופוסל עדיו של זה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אימתי, בזמן שמביא עליהם ראייה — בשני עדים בלעדי הבעל דין — שהן קרובין או פסולין, אבל אם אינו מביא שני עדים אחרים, הרי הם כשרים ואינו יכול לפוסלם.

ומקשה הגמרא: איך יתכן שרבי מאיר סובר שבעל הדין יכול להצטרף עם אחר לפסול עדי הצד השני? כל כמיניה, כיצד יש לו כח

שיכול לחזור בו, ולומר שאין עד אחד מקובל עליו.

לכן משמיעה לנו המשנה, שאף בעד אחד סוברים חכמים שאם קיבלו עליו — אינו יכול לחזור בו.

ואם תאמר: די לשנות דין עד אחד, ומאליו נבין שאם חכמים סוברים שאפילו בקבלת עד אחד אינו יכול לחזור בו, כל שכן בקבלת אבא ואביך לדון, שהרי ראויים מצד עצמם להיות דייין, ואם כן קשה, למה משמיעה לנו המשנה דין אבא ואביך?

ומתרצת הגמרא: ואי אשמעינן, אם היתה המשנה משמיעה לנו רק בהא, את דין עד אחד, היינו סוברים, שרק בהא, בדין זה, קאמר רבי מאיר שיכול לחזור בו, שהרי עד אחד אינו ראוי לשאר עדיות. אבל בהחיא, אם קיבל עליו אבא ואביך, שהם כשרים לשאר העולם, אימא, יכולנו לומר, שרבי מאיר מודו [מודה] להו לרבנן שאינו יכול לחזור בו.

ולכן, צריכא. הוצרכה המשנה להשמיענו שגם בעד אחד וגם באבא ואביך — חולקים רבי מאיר וחכמים.

זו היא אוקימתת ריש לקיש.

ומקשה הגמרא: אף אם הסברות נכונות הן, מכל מקום, אין אוקימתא זו מדוייקת בלשון המשנה.

הא הרי, התנא של המשנה דייק בלשונו,

דיינו של זה, מפרשים בערכאות דסוריא. והטעם — כתב הר"ן — שאם נפרש גם

12. וכתב רש"י, שלפי אוקימתא זו מפרשים כן רק הסיפא, אבל הרישא של המשנה "זה פוסל

שכזה, והרי **נוגע בעדות הוא?**! יש לו נגיעה בעדות זו של עצמו, שאינו רוצה שיעידו לרעתו. והדין הוא שעד הנוגע בדבר, פסול לעדות.

ומתרתת הגמרא: **אמר רב אחא בריה דרב איקא:** המשנה מדברת כגון שקרא עליו ערער, שמץ של פסול. כלומר, בעל דין והאחר שמצטרף עמו אומרים לבית דין סיבה למה הם פוסלים את עדי הצד השני.

ועדיין אינו מבואר, ולכן דנה הגמרא:

ערער דמאי, איזה פסול הם מצאו בעדים.

אילימא ערער דגזלנותא, שעדי הצד השני הם גזלנים, שראוהו גזול, וגזלן פסול לעדות. [ולאו דוקא גזלן, אלא כל העבירות שהעובר עליהן פסול לעדות].

חוזרת הקושיא: **כל כמיניה,** איזה נאמנות יש לבעל הדין על כך, ומי יאמינו, הרי **נוגע בעדות הוא?**

אלא פירוש דברי רב אחא הוא: **ערער דפגם משפחה,** שבא לערער על כשרותו של עד מהצד השני, לומר שמוצא משפחתו הוא מעבדים שלא השתחררו, וכל בני המשפחה פסולים לעדות.

וחולקים חכמים ורבי מאיר האם לבעל הדין יש דין נוגע בעדות שכאת. חכמים סוברים שהוא נוגע בעדות, שהרי עתה הוא בא לפוסלו משום שבא להעיד לטובת עצמו. ואילו רבי מאיר סובר, כיוון שמעיד על כל המשפחה, הוא אינו נחשב כנוגע בעדות, אף

שכתוצאה מעדותו ירוויח בעל הדין.

רבי מאיר סבר: הני, בעל הדין והאחר, **אמשפחה קמסהדי,** מעידים עדות כללית על כל המשפחה, ולא דוקא על העד מצד השני, ואיהו, העד, **ממילא קפסיל בית דין** יפסלוהו, ולכן אינו נחשב כנוגע בעדות.

ואילו **רבנן סברי:** סוף סוף כיון שעל ידי עדותו יפסל העד, **נוגע בעדותו הוא,** ואינו יכול לפסלו.

זו היא אוקימתת רבי אלעזר, ופירושו במשנה.

והגמרא מביאה עוד אוקימתא בפירוש מחלוקת רבי מאיר וחכמים, ובאוקימתא זו יש שתי גירסאות [והגירסא השניה ופירושה, תבואר בהערות].

כי אתא כשהגיע רב דימי מארץ ישראל לבבל, **אמר בשם רבי יוחנן:** מחלוקת של רבי מאיר וחכמים היא **בשתי כיתי עדים,** שאמר המלוה שיש לו שתי כתי עדים המעידין לזכותו, והביא כת אחת ראשונה, ועמד הלוה [ועוד אחר מצטרף עמו] לפסול את עדי המלוה בטענה שהם גזלנין. והוא טוען גם שאינו נוגע בעדות, שהרי יש למלוה, לטענתו, עוד כת אחרת.

וסובר רבי מאיר, שטענת הלוה טענה נכונה היא, והעדים שהביא המלוה ככת ראשונה, פסולים לעדות זו, ואף לעדויות אחרות, על פי עדות הלוה והאחר עמו, שפסלוהו.

ועתה, שעדים אלו פסולים, אם יביא המלוה

הרישא כן, שרוצה לפסול את הדיין בערעור פגם משפחה, קשה, למה צריכים רבי מאיר וחכמים לחלוק גם בדיינים וגם בעדים.

ויכול להביא רק כת אחת, אף שטען ואמר שיש לו שתי כתי עדות, ובעת שהביא כת הראשונה היה עתיד להביא את כת השנייה. ולכן, כיון שאינו עתיד להביא את כת השנייה, לכן אין הלווה מצטרף לפסול את הכת הראשונה.

אבל בכת אחת, כלומר, אם לא טען שיש לו שתי כתי עדות, **דברי הכל** מודה רבי מאיר לחכמים שאין בעל דין השני [ואחר עמן] יכול לפוסלן, שבודאי נוגע בעדותו הוא.

[ולפי אוקימתא זו תבואר המשנה כך: אם אמר המלוה שיש לו שתי כתי עדים, "זה" יכול להצטרף עם אחר להיות "פוסל עדיו של זה". וחכמים אומרים: אימתי, בזמן שמביא עליהן ראייה בשני עדים אחרים בלעדי הלוה שהן קרובים או פסולין. אבל אם היו כשרין, והלוה בעדותו עם אחר רוצה לפוסלן, אינו יכול הלוה לפוסלן"]⁽¹³⁾.

וממשיך רב דימי למסור את המשא ומתן שהיה בישיבת רבי יוחנן.

אמרו לפניו רב אמרי ורב אסי לפני רבי יוחנן: אין שם אלא כת אחת, מהו, מה יהיה הדין?

והבין רבי יוחנן כוונתם, שמלכתחילה אמר המלוה שאין לו יותר מכת אחת, ולכן משיב

את הכת השניה שטען שיש לו, יזכה המלוה בתביעה זו על פי עדים השניים [ומה שאמר שיש לו שתי כתי עדים, הוא משום שסבר כן].

ואם ביקש המלוה את הכת השניה ולא מצאה, הפסיד אף תביעה זו. ובכל אופן הכת הראשונה פסולה.

וחכמים סוברים, שאין הלווה ואחר עמו יכולים לפסלם, כי הלווה הוא נוגע בעדותו, כיון שיכול המלוה לחזור בו ולומר "אין לי עוד כת אחרת, אף שאמרתי שיש לי עוד כת".

ולפי חכמים, עדי כת הראשונה אינם נפסלים, בין אם הביא כת אחרת בין אם לא הביא, בין לעדות זו בין לעדות אחרת.

וסברת מחלוקתם היא:

דרבי מאיר סבר, בעל הדין צריך לברר ולהעמיד כל טענותיו שטען בבית דין על האמת, ולהוכיח כל צדקותיו, ולכן, בכל אופן הוצרך המלווה להביא גם את כת השנייה, ובעת שהביא כת הראשונה היה עתיד להביא את כת השנייה, ולכן כשהלווה פוסלם, הוא אינו נוגע בעדות.

ורבנן סברי, בעל הדין אינו צריך לברר,

13. פירוש שני של רש"י.

רש"י מקשה שתי קושיות על גירסתינו בגמרא.

האחת [לפי הבנת הר"ן. וכנראה שהיה לו נוסח אחר ברש"י]: אם רבי מאיר סובר צריך לברר, צריך המלווה להביא שתי כתי עדים

כשרים, ואם נפסל אחת מהם לא בירר דבריו. השניה: ואף אם נאמר שזה נקרא שבירר המלווה דבריו, משום שסוף סוף הביא עוד כת — והוא לא דייק, וסבר שהם כשרים, מכל מקום, איך יכול הלווה לפסול את הראשונים הרי נוגע בעדות הוא, שמה יפסלו האחרונים. ונמצא

להם רבי יוחנן בלשון קושיא:

אין שם אלא כת אחת? ! והאמרת, [צריך לומר: והאמרינן] והרי אמרתי בפירוש: אבל בכת אחת, דברי הכל אין יכול לפוסלן.

אלא כוונת רבי אמי ורב אסי היא: מה יהיה אם נמצאת כת שניה קרובין או פסולין, דהיינו שאחר כך באו עדים אחרים ופסלו את כת השנייה, ושאלתם היא לדעת רבי מאיר, מהו?

והנה פירוש המלוה בפוסלו את עדיו. כן פירש המהרש"א את הקושיא השניה. ועדיין צריך ביאור, מה חידש רש"י בקושיתו, הלא זו היא דעת רבי מאיר שאין חוששים שמא יפסלו השניים, וכל זמן שלא פסלו, יכול הלוה לפסול את הראשונים.

ועוד צריך ביאור, שאדרבה, מתוך שהיה ברור להלוה שכית הדין יאמרו להמלוה ברר דברך ותביא כת שניה, ועדיין לא עלה על הדעת — לא לבית הדין ולא לבעלי הדין — שהשניים יפסלו, בודאי שאינו נוגע בדבר אם יפסול את הראשונים, לדעת רבי מאיר. וזו היא הרי תירוצו של רבינו תם על קושית רש"י.

והנראה לבאר קושית רש"י על פי מה שחקרו האחרונים (רבותינו הלבוש וסמ"ע וש"ך חושן משפט סימן ל"ז) בדין "נוגע בדבר". האם פסולו הוא מ"חשש משקר", או שפסולו הוא מטעם "בעל דבר". כלומר, כיון שיש לו נגיעה, אף שאינו יודע מנגיעתו, אינו בגדר "עד" אלא בגדר "מתדיין לפני בית דין".

אם פסול "נוגע בדבר" הוא משום חשש משקר, לא קשה קושית רש"י, כמו שביארנו, שכל זמן שלא פסלו את השניים, ולא עלה על הדעת שיפסלו, אינו חשוד למשקר, שיודע ששקרו לא יועיל לו, בהביא המלוה את השניים. אבל, כוונת רש"י להקשות, שסוף סוף הלוה "בעל דבר" הוא בעדות זו, בלי חשש משקר. ובמה הוא "בעל דבר", בכל העדות, שהרי יתכן שיפסלו השניים. ואף אם הלוה אינו יודע שהוא "נוגע" ואינו "משקר", בכל זאת — הוא "בעל דבר".

והנה פירוש המלוה בפוסלו את עדיו. כן פירש המהרש"א את הקושיא השניה. ועדיין צריך ביאור, מה חידש רש"י בקושיתו, הלא זו היא דעת רבי מאיר שאין חוששים שמא יפסלו השניים, וכל זמן שלא פסלו, יכול הלוה לפסול את הראשונים.

ועוד צריך ביאור, שאדרבה, מתוך שהיה ברור להלוה שכית הדין יאמרו להמלוה ברר דברך ותביא כת שניה, ועדיין לא עלה על הדעת — לא לבית הדין ולא לבעלי הדין — שהשניים יפסלו, בודאי שאינו נוגע בדבר אם יפסול את הראשונים, לדעת רבי מאיר. וזו היא הרי תירוצו של רבינו תם על קושית רש"י.

והנראה לבאר קושית רש"י על פי מה שחקרו האחרונים (רבותינו הלבוש וסמ"ע וש"ך חושן משפט סימן ל"ז) בדין "נוגע בדבר". האם פסולו הוא מ"חשש משקר", או שפסולו הוא מטעם "בעל דבר". כלומר, כיון שיש לו נגיעה, אף שאינו יודע מנגיעתו, אינו בגדר "עד" אלא בגדר "מתדיין לפני בית דין".

אם פסול "נוגע בדבר" הוא משום חשש משקר, לא קשה קושית רש"י, כמו שביארנו, שכל זמן שלא פסלו את השניים, ולא עלה על הדעת שיפסלו, אינו חשוד למשקר, שיודע ששקרו לא יועיל לו, בהביא המלוה את השניים. אבל, כוונת רש"י להקשות, שסוף סוף הלוה "בעל דבר" הוא בעדות זו, בלי חשש משקר. ובמה הוא "בעל דבר", בכל העדות, שהרי יתכן שיפסלו השניים. ואף אם הלוה אינו יודע שהוא "נוגע" ואינו "משקר", בכל זאת — הוא "בעל דבר".

אמר להן רבי יוחנן: כבר העידו עדים הראשונים.

איכא דאמרי, יש מי שמסר שמועה זו בנוסח אחר שלא רבי יוחנן אמר כן, אלא האמוראים האחרונים: **אמר רב אשי: כבר העידו עדים הראשונים.**

כלומר, כיון שבשעה שעדיין לא נודע

האם נאמר שבאופן זה מודה רבי מאיר שעדי הכת ראשונה אינם פסולים, שהרי השניים אינם, ואיגלוי מילתא למפרע שהיה לו רק את כת הראשונה, ואותם לא יכלו הלוח לפוסלן, מטעם נוגע בעדות.

או שנאמר, אף שעתה נודע הדבר שכת השנייה פסולה, מכל מקום, בשעה שפסלם הלוח [ואחר עמו] לא היה נוגע בדבר, והם נשארים בפסלותם לעדות זו ולעדות אחרת.

עוד פירושים בסוגיא.

והנה כל זה הוא לפי פירוש רש"י שהלוח [ואחר עמו] רוצה לפסול כת אחת, והמחלוקת היא אם הוי "נוגע בעדות".

אבל רבותינו הראשונים מפרשים פירושים אחרים, ולדבריהם אין הלוח בא לפוסלם ואינו נוגע בעדות.

רבינו חננאל מפרש, שטען המלוה שיש לו שתי כתי עדות, והביא האחת ונפסלו מחמת שהן קרובים או פסולין, כלומר, שבאו עדים אחרים ופסלו. ועתה רוצה להביא את כת השנייה.

וסובר רבי מאיר שאינו יכול להביאם, והטעם, משום שסובר צריך לברר ולהביא עדים כשרים. ואומרים לו "אם הבאת אותם לעדים הרי בירת דברך שהעדים האחרים בטלים והעדים שהבאת הם הם עדיך, ואם נפסלו — נפסלו". וחכמים סוברים, אין צריך לברר, ויכול להביא איזו כת שירצה.

הרמב"ם בפירושו המשנה מפרש, כגון שהביא המלוה כת אחת, ואחר כך הביא עוד כת אחרת והעידו כמו הראשונים, וטען הלוח שהם פסולים, [ואינו מעיד עם אחר, ולא מביא אחרים לפוסלם, אלא שטוען כן].

רבי מאיר סובר, שומעים לטענתו, ואומרים להמלוה "תוכיח כשרותם, לפי שאתה לא היית מביא עדים אחרי עדים על ענין אחד בעצמו,

אלא שאתה יודע שיש בהן מי שאינו כשר לעדות. ואנחנו לא נדע איזו כת מהן שאינם כשרים". לכן צריך לברר ולהוכיח כשרותם.

וחכמים אומרים, אין צריך לברר ולהוכיח כשרותם, ומה שהביא כת אחר כת הוא לחזק טענותיו, ולהודיע שהרבה אנשים מעדיין לטובתו.

ואם הלוח רוצה לפסלם יביא עליהם עדים שהם פסולים.

היד רמה מפרש כגון, שטען המלוה שיש לו שתי כתי עדים, והביא כת אחת, ולא מצא עוד כת.

וסובר רבי מאיר, צריך לברר, שהלוח טוען "הנך צריך להביא כת השנייה, וכשם ששיקרת ואמרת שיש לך עוד כת, כן איבדת הנאמנות על כת זו שהבאת". [טענה זו דומה מאוד לטענות שטר וחזקה "כמו שלא מצאת את השטר כן איבדת נאמנותך על עדי החזקה"]. וחכמים סוברים, אין צריך לברר, ויכול להביא רק כת אחת.

ולדברי היד רמ"ה, שאלת רבי אמי ורבי אסי היא, לפי רבי מאיר — אם אכן הביא כת שניה, ונפסלו, האם הוי כמי שלא הביאם, דמה לי בעדים פסולים, או שסוף סוף בירר דבריו, ולא דייק בין כשרים לפסולים.

שהשניים יפסלו, והלוה [ואחר עמו] לא היה נוגע בעדות, וכבר נתקבלה עדותו, הרי הראשונים פסולים לעדות זו ולעדוה אחרת. [ראין אומרים איגלאי מילתא למפרע שהלוה נוגע בעדותו על הראשונים, היות שכבר נפסלו] (14).

ודנה הגמרא ומבררת: האם **נימא** שמחלוקת זו של רבי מאיר וחכמים, **בפלוגתא** במחלוקת אחרת **דרבי ורבין שמעון בן גמליאל**— **קמיפלוגי** הם חולקים.

מי שהחזיק בקרקע חבירו, ובא בעל הקרקע [הבעלים הקודמים] ואמר לו "מה הנך עושה בקרקע שלי". אם המחזיק טוען "לא אמר לי אדם מעולם", אין טענתו טענה, ומסלקים אותו מן הקרקע, היות שאינו אפילו טוען שהקרקע שלו. אבל אם אמר לבעל הקרקע "אתה מכרתיה לי", שהיא טענה טובה, אזי צריך לברר אמיתת טענתו.

או שיוכיח בשטר שקנה את הקרקע, או שיביא עדים שראוהו מחזיק בקרקע שלש שנים, ואז אינו צריך שטר. והטעם, משום שאין אדם נזהר בשמירת שטר זכותיו יותר משלש שנים.

והגמרא במסכת בבא בתרא [קסט] דנה, כשהמחזיק טען שיש לו גם שטר וגם עדי שלש שנים, ולבסוף לא מצא את השטר, האם הפסיד זכותיו, למרות שהביא עדי חזקה.

וצדדי הדין הם: האם צריך לברר דבריו שאמר שיש לו שטר, או לא.

דתניא, שנינו שם בבבא בתרא: **הבא לידון**, מי שטען שיביא לבית דין זכותיו, גם **בשטר** וגם **בחזקה**— **נידון בשטר**, אלו הם דברי רבי. **רבין שמעון בן גמליאל אומר: נידון בחזקה**.

וטרם שהגמרא מסיקה את קושייתה— מפרשת את הברייתא.

והוינן בה, כשהיינו שם, כלומר, בעת למדנו מסכת בבא בתרא, שאלנו: האם יתכן לומר, שסובר רבין שמעון בן גמליאל **בחזקה ולא בשטר**, שבית דין יכריחו אותו להביא עדי חזקה, ולא יסתפקו בשטר?! הרי בודאי שאם יש לו שטר, צריך להביא את השטר, שהרי כל ענין "חזקת שלש שנים" הוא תחליף לשטר, שאם יאבד שטרו יוכל להביא עדי חזקה, ובודאי ששטר עדיף.

אלא, אימא צריכים לפרש "אף בחזקה". כך סובר רבין שמעון בן גמליאל. ואילו רבי סובר דוקא בשטר.

ובאיזה סברא תלויה מחלוקתם, הרי לכאורה די לנו בעדי חזקה—

וקיימא לן שם העמדנו, **דב"צריך לברר**— **פליגי**. רבי סובר, כיון שטען שיש לו שטר,

14. רש"י מפרש פירוש אחר, הפוך מפירושו הראשון.

כבר העידו עדים הראשונים, כלומר, שאי אפשר לפוסלם, כיון שהשניים פסולים, לכן הוא

נוגע בעדות לפסול את הראשונים. וכתב רש"י שמשלשון הגמרא לא משמע כפירוש זה.

ועיין ב"קהלות יעקב" (סימן ט"ו) המבאר

"צריך לברר", וצריך להביא שטר, כן גם כאן, צריך לברר, ולכן אינו נוגע בעדות.

ורבנן אמרי לך, יסבירו דבריהם, אף שאנו סוברים כמו רבי, מכל מקום, שונה הדין של עדים מהדין של שטר וחזקה. ובמה הוא שונה? — **דעד כאן לא קאמר רבי התם**, מתי סובר רבי שצריך להביא שטר — **אלא בחזקה דמכח שטרא קאתי**.

שטענת חזקה בפני עצמה אינה טענה כלל, כי מה בכך שהחזיק שלש שנים, בהחלט יכול להיות שהחזיק בגזלנות. אלא, שכל טענתו היא, שהיה לו שטר ואבד. נמצא, שהחזקה היא תחליף בדיעבד של שטר. ומעתה, אם היה טוען מתחילה "אתה מכרת לי והיה לי שטר, ולא נזהרתי בו. וחזקתי היא ראייה לטענתי שהיה לי שטר, ואבד", בודאי שהיה נאמן. אבל כיון שטען שיש לו עדיין שטר, לא יכולה החזקה להיות תחליף לשטר. ולכן סובר רבי שצריך לברר דבריו ולהביא את השטר, ואם לא מצא, מפסיד.

אבל הכא, מה שאין כן בעדים, סוברים חכמים, **דהני עדים** של כת אחת, **לאו מכח עדים אחרני קאתו**, אין סמכותם וכשרותם נובעת מכת השניה, ואינם שייכים זו לזו, ובהם **אפילו רבי מודה דאין צריך לברר**, שהם שתי כתות שאינם תלויות זו בזו וכל כת בפני עצמה היא עדות שלימה המוכיחה את צדקת טענותיו, ולכן, אינו צריך לברר דבריו ולהביא את שתי הכתות.

ועתה הגמרא מביאה עוד אוקימתא בביאור מחלוקת רבי מאיר וחכמים.

צריך להביא שטרו, ולברר טענותיו, ואינו יכול להסתפק עם עדי חזקה [למרות שחזקה בלי שטר גם נותנת לו זכות החזקת הקרקע, אם לא היה טוען שיש לו שטר], ועתה שלא מצא שטרו, הפסיד. ורבן שמעון בן גמליאל סובר: אין צריך לברר, ואף אם טען בתחילה שיש לו שטר, אינו צריך להביאו, וזכויותיו הן על פי עדי החזקה.

ולכן, מקשה הגמרא: האם נאמר [לפי גירסתינו], שרבי מאיר סובר כרבי "צריך לברר", וחכמים סוברים כרבן שמעון בן גמליאל "אין צריך לברר".

ומתרצת הגמרא: **לא** צריכים להעמיד שחכמים הסוברים כאן "אין צריך לברר" סוברים כרבן שמעון בן גמליאל. ואפשר להעמיד שבין רבי מאיר ובין חכמים סוברים כרבי.

כי **אליבא דרבן שמעון בן גמליאל**, אם היינו סוברים כרבן שמעון בן גמליאל שאינו צריך לברר, **כולי עלמא לא פליגי**, אזי בודאי שגם כאן, לענין עדים, היו רבי מאיר וחכמים סוברים שאין צריך לברר, וממילא אין הלוה יכול לפסול עדי כת ראשונה של המלווה.

אלא, **כי פליגי**, במה תלויה מחלוקת רבי מאיר וחכמים? **אליבא דרבי**.

כלומר, שניהם סוברים בדין שטר וחזקה כמו רבי, ובכל זאת חולקים כאן בדיני עדות. ובמה תלויה מחלוקתם —

דרבי מאיר סובר כמו רבי, שאמר שם

ואילו חכמים חולקים, כנ"ל.

מתקיף לה רבא על אוקימתת רבין: בשלמא מה שסובר רבי מאיר **מיגו דפסלי עדים פסלי נמי דייני**, אפשר להבין, שטענת הלוח טובה היא, ואינה טענת נוגע בעדות, משום, שאף אם אלו הדיינים יפסלו, **איכא בי דינא אחרינא** שיכול לתובעו שם.

אלא מה שסובר רבי מאיר, **מיגו דפסלי דייני פסלי נמי עדים**, למה נאמינו?! הלא נוגע בעדותו הוא, שרוצה לפסול העדים, והא **עדים אחרים תו ליכא**, אין לו למלוה, ולמה נאמינו?

ומתרצת הגמרא: **לא צריכא**, לא מדובר כשאין לו כת אחרת, אלא צריכים לומר, שמדובר **באיכא**, שיש לו כת אחרת, וממילא אינו נוגע בעדות. (2)

ומקשה הגמרא: **הא**, ואם **ליכא כת אחרת** ורוצה שיאמינוהו על פי עצמו, האם תאמר **הכי נמי דלא מצי פסלי**, מטעם שהוא נוגע בעדות, אם כן קשה, **היינו דרב דימי** הרי היא ממש אוקימתת רב דימי שאמר מחלוקת בשתי כיתי עדים, [מבואר לעיל] ומה חידש

כי אתא רבין מארץ ישראל לבבל, אמר בשם **רבי יוחנן: רישא** של המשנה "זה פוסל דיינו של זה" מדובר שם שהלוח פוסל, כלומר, שטוען שהם פסולים, גם הדיינים וגם העדים.

כד-א & ונמצאו דבריו נכונים **בעדים פסולין, ודיינין כשרין**, שדבריו אודות פסלות הדיינים לא הוכחו. וסובר רבי מאיר, **מיגו מתוך דפסלי עדים** שנתקבלו דבריו על העדים, נאמינו גם על דבריו על הדיינין, **פסלי נמי דייני**. (1)

וזה פירושו: "זה פוסל דיינו של זה", ולא קשה מה שהקשתה הגמרא "כל כמיניה דפסלי דייני", כיון שאכן פסל את העדים, יש לו נאמנות. וחכמים אומרים: אימתי בזמן שמביא ראיה בעדים שהן, הדיינין קרובין או פסולין. אבל אם היו כשרין או מומחין, והוא רוצה לפסולן בסברת מגו, אינו יכול לפסולן.

סיפא "זה פוסל עדיו של זה", מדוברת בטוען טענת פסול על הדיינין ועל העדים, ונמצאו דבריו **בדיינין** אמייתים, ולכן הם **פסולין**, ודבריו על העדים לא הוכחו, והם **כשרין**, לכן סובר רבי מאיר, **דמיגו דפסלי דיינין, פסלי נמי עדים**.

1. כתב בשו"ת חתם סופר (חושן משפט סימן ג), שמדובר באופן שבתחילה פסל את העדים בעדים כשרים, ועתה בא הלוח ואחר עמו לפסול את הדיינים. וכן בסיפא, בתחילה פסל את הדיינים בעדים כשרים, ועתה בא לפסול הוא ואחר עמו את העדים. [ועיין בהערה הבאה.]

2. אבל היד רמ"ה, וכן ה"תורת חיים" סוברים שלא מדובר שמצטרף עמו אחר, אלא שרוצה שנאמינהו משום שהוכיח אמיתותו בטענתו הקודמת. [ועיין בהערה הבאה.]

3. ומבאר המהרש"א: לפי זה מדובר שהלוח בא

1. כתב בשו"ת חתם סופר (חושן משפט סימן ג), שמדובר באופן שבתחילה פסל את העדים בעדים כשרים, ועתה בא הלוח ואחר עמו לפסול את הדיינים. וכן בסיפא, בתחילה פסל את הדיינים בעדים כשרים, ועתה בא לפסול הוא ואחר עמו את העדים. [ועיין בהערה הבאה.]

2. ומבאר המהרש"א: לפי זה מדובר שהלוח בא